

**O‘ZBEKISTON MAKTABLARIDA TA’LIM VA TARBIYANI
TAKOMILLASHTIRISH ZARURATI**

TERMIZ DAVLAT PEDAGOGOKA INSTITUTI

PEDAGOGIKA VA IJTIMOY

FANLAR FAKULTETI

PEDAGOGIKA YO’NALISHI

2-KURS 24/02 GURUH TALABASI

JO’RAYEVA MADINA

Annotatsiya

Ushbu maqolada O‘zbekiston maktablarida ta’lim va tarbiyani takomillashtirish zarurati zamonaviy pedagogik yondashuvlar, raqamli transformatsiya va ma’naviy-axloqiy tarbiya asosida ilmiy tahlil qilinadi. Mamlakatda amalga oshirilayotgan ta’lim islohotlari, pedagoglarning kasbiy kompetensiyasini oshirish, o‘quvchilar shaxsini har tomonlama rivojlantirishga qaratilgan innovatsion metodlar hamda oila–maktab hamkorligining dolzarbligi yoritiladi. Shuningdek, ta’lim muhitini modernizatsiya qilish, o‘quv jarayoniga zamonaviy axborot texnologiyalarini joriy etish, tarbiyaviy ishlarning tizimlashtirilishi va psixologik xavfsizlikni ta’minlash kabi masalalar ilmiy asosda tahlil etiladi. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, ta’lim va tarbiyaning uzviy integratsiyasi maktab bitiruvchilarining intellektual salohiyati, ma’naviy yetukligi va ijtimoiy faolligini oshirishning asosiy omili hisoblanadi. Maqola O‘zbekiston ta’lim tizimini yanada takomillashtirish bo‘yicha ilmiy-amaliy takliflar bilan yakunlanadi.

Kalit so‘zlar ; *ta’lim sifati, tarbiya, uzluksiz ta’lim, pedagogik innovatsiya, kompetensiyaviy yondashuv, milliy qadriyatlar, maktab ta’limi, raqamli pedagogika, oila–maktab hamkorligi, ma’naviy-axloqiy tarbiya, o‘quvchi shaxsini*

rivojlantirish, ta'lim islohotlari, tarbiyaviy jarayon, psixologik muhit, ijtimoiy faollik.

Kirish

Bugungi globallashuv, texnologik rivojlanish va axborot makonining kengayishi sharoitida O'zbekiston ta'lim tizimida tub islohotlar amalga oshirilmoqda. Ushbu o'zgarishlarning markazida maktab ta'limini modernizatsiya qilish, o'quvchi shaxsini har tomonlama kamol toptirish va ta'lim-tarbiya jarayonini zamonaviy talablarga moslashtirish vazifasi turadi. Ta'limning ilk bosqichi bo'lgan maktab davri shaxsning ongini shakllantirish, ma'naviy mezonlarini yo'naltirish va jamiyatga moslashuvchan, mas'uliyatli avlodni tarbiyalashda hal qiluvchi ahamiyat kasb etadi. So'nggi yillarda davlat siyosatida maktab ta'limi ustuvor yo'nalish sifatida belgilandi va ta'limni sifat jihatidan yangi bosqichga ko'tarish yuzasidan ko'plab konsepsiyalar, dasturlar va innovatsion yondashuvlar ishlab chiqildi. Shu bilan birga, maktab ta'limida metodik yondashuvning yangilanishi, pedagoglar kompetensiyasining o'sishi, tarbiyaviy ishlarning tizimli yo'lga qo'yilishi va o'quvchilar uchun qulay psixologik muhit yaratilishi zaruriyati yanada keskinlashmoqda. Mazkur maqolada O'zbekiston maktablarida ta'lim va tarbiyani takomillashtirishning dolzarbligi ilmiy-huquqiy manbalar, pedagogik tajriba, zamonaviy ta'lim texnologiyalari va tarbiyaviy yondashuvlar asosida tahlil qilinadi. Shuningdek, ta'lim jarayonining samaradorligini oshirishga qaratilgan ilmiy-amaliy takliflar ilgari suriladi.

Adabiyotlar tahlili va metodlar

O'zbekiston maktablarida ta'lim va tarbiyani takomillashtirish masalasi bo'yicha amalga oshirilgan ilmiy izlanishlar, davlat dasturlari va pedagogik konsepsiyalar ushbu yo'nalishning dolzarbligini yaqqol ko'rsatadi. "Ta'lim to'g'risida"gi Qonun, "Uzluksiz ta'lim tizimini rivojlantirish konsepsiyasi", "Yangi

O‘zbekiston – maktab ostonasidan boshlanadi” tashabbusi, xususan, 2020–2024 yillardagi ta’lim sohasidagi islohotlar maktab ta’limining mazmun va sifatini chuqur qayta ko‘rib chiqish zaruratini yuzaga chiqardi. Bu hujjatlarda ta’lim va tarbiya jarayonini integratsiyalash, o‘qituvchilar kasbiy salohiyatini oshirish, maktablarning moddiy-texnik bazasini mustahkamlash hamda ta’limning innovatsion shakllarini amaliyotga tatbiq etish ustuvor yo‘nalish sifatida belgilanadi.

Pedagog olimlar — A. Avloniy, K. Kenjaboev, N. Qobulov, M. Ochilov, E. G‘oziev va boshqalarning ilmiy merosida ta’lim-tarbiya birligi, o‘quvchi shaxsining har tomonlama rivojlanishi, tarbiyaviy muhitning psixologik omillari chuqur tahlil etiladi. Xalqaro pedagogik konsepsiyalarda, xususan Vygotskiy, Piaget, Dewey, Bruner, Freyrel kabi olimlarning ilmiy qarashlarida ta’lim jarayoniga o‘quvchi faoliyatining markaz sifatida qo‘yilishi, mustaqil fikrlashni shakllantiruvchi konstruktiv metodlar, hamkorlikda o‘qitish va tadqiqotga asoslangan o‘qitishning samaradorligi qayd etiladi. So‘nggi yillardagi ilmiy adabiyotlar esa raqamli pedagogika, STEAM ta’limi, kompetensiyaviy yondashuv, ijtimoiy-emotsional ta’lim va oila–maktab hamkorligining zamonaviy modellarini ta’lim sifatini oshirishning asosiy omili sifatida e’tirof etadi.

Tadqiqot doirasida mazkur mavzuni ilmiy asosda yoritish uchun bir qator metodlar qo‘llanildi. Avvalo, nazariy tahlil metodi yordamida pedagogik doiradagi qonunlar, davlat siyosati, normativ hujjatlar va ilmiy manbalar o‘rganilib, ta’lim jarayonida mavjud bo‘lgan muammolar hamda islohotlarning strategik yo‘nalishlari aniqlashtirildi. Qiyosiy tahlil orqali O‘zbekiston maktab ta’limi Finlyandiya, Turkiya, Singapur va Janubiy Koreya kabi ilg‘or tajribaga ega davlatlar ta’lim modeli bilan solishtirildi. Bu esa ta’lim jarayonini takomillashtirishda qo‘llanilishi mumkin bo‘lgan samarali pedagogik modellarni ajratib olish imkonini berdi. Shuningdek, sotsiologik metodlar — kuzatish, suhbat va so‘rovnoma — o‘quvchi, o‘qituvchi va ota-onalarning real fikr va munosabatlarini aniqlashga xizmat qildi.

Pedagogik diagnostika yordamida o'quvchilarning bilim darajasi, tarbiyaviy motivatsiyasi, sinfdagi psixologik muhit va o'zaro munosabatlar tahlil qilindi. Ekspert baholash orqali maktab direktorlarining, metodistlarning, tajribali pedagoglarning takliflari umumlashtirildi. Konstruktiv-tahliliy yondashuv esa ta'lim jarayonidagi kamchiliklarni tizimli ravishda aniqlab, ularni bartaraf etishga qaratilgan innovatsion takliflar ishlab chiqilishiga asos bo'ldi. Adabiyotlar tahlili va qo'llangan metodlar shuni ko'rsatadiki, O'zbekiston maktab ta'limini takomillashtirish shaxsga yo'naltirilgan yondashuvni kuchaytirish, o'qituvchilarning metodik mahoratini oshirish, tarbiyaviy faoliyatning izchilligini ta'minlash, o'quv jarayoniga innovatsion texnologiyalarni tatbiq qilish va oila–maktab hamkorligini mustahkamlash orqali amalga oshirilishi zarur.

Muhokama va natija

O'zbekiston maktablarida ta'lim va tarbiyani takomillashtirish bugungi islohotlarning eng dolzarb, kechiktirib bo'lmaydigan yo'nalishlaridan biridir. Muhokama jarayoni shuni ko'rsatadiki, mavjud o'zgarishlar bilan birga, maktab ta'limida hal etilishi zarur bo'lgan tizimli jihatlar ham ko'p. Birinchidan, ta'limning mazmuni zamonaviy kompetensiyalarga moslashtirilishi, o'quvchining mustaqil fikrlashi, ijodkorligi va tanqidiy tahlil ko'nikmalarini shakllantiruvchi yondashuvlar yanada keng joriy etilishi lozim. Hozirgi o'quv dasturlari ko'p hollarda nazariy yuklama bilan to'lib, amaliy faoliyatga yetarlicha e'tibor qaratmaydi. Bu esa o'quvchilarning fanlar bo'yicha chuqur o'zlashtirish darajasiga to'sqinlik qiladi.

Ikkinchidan, tarbiya tizimi o'quv jarayonidan ajralgan holda emas, balki uning uzviy qismi sifatida yo'lga qo'yilishi kerak. Shaxsning ma'naviy-axloqiy fazilatlari faqat sinfdagi mashg'ulotlar orqali emas, balki maktabning umumiy muhitida, sinfdan tashqari faoliyatlarda ham shakllanadi. Hozirgi sharoitda oila–maktab–mahalla hamkorligining yetarli darajada mustahkam emasligi ko'plab tarbiyaviy jarayonlarning samarasini pasaytiradi.

Uchinchi muhim jihat — pedagoglarning kasbiy mahorati. Muzokaralar shuni ko'rsatadiki, o'qituvchilarning metodik saviyasi o'rtasida farqlar mavjud. Bu farqlar ta'lim sifatining izchil bo'lishiga to'sqinlik qilmoqda. O'qituvchilarning doimiy malaka oshirish tizimi, metodik xizmat faoliyati, innovatsion pedagogika bo'yicha treninglar hamon takomillashtirilishi zarur bo'lgan yo'nalishlar sirasiga kiradi.

To'rtinchidan, raqamli texnologiyalarni joriy etish sohasi ham chuqur muhokamaga sabab bo'ladi. Aksariyat maktablarda texnik baza yangilanayotgan bo'lsa-da, o'quv jarayoniga raqamli resurslarni samarali integratsiya qilish bo'yicha tajriba yetarli emas. Bu borada o'qituvchilarning raqamli kompetensiyasini oshirish ustuvor vazifalardan biridir.

Beshinchidan, maktab muhitining psixologik barqarorligi ta'lim va tarbiya sifatining muhim omillaridan biri sifatida qoraladi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, o'quvchilar o'zlarini xavfsiz, qo'llab-quvvatlangan muhitda his qilgan maktablarda o'qish va tarbiyaviy faoliyatning samaradorligi ancha yuqori bo'ladi. Shu sababli, maktab psixologlarining kasbiy faolligi va o'qituvchilar bilan hamkorligi yanada kuchaytirilishi talab etiladi.

Xulosa

O'zbekiston maktablarida ta'lim va tarbiyani takomillashtirish bugungi jamiyat taraqqiyoti, iqtisodiy barqarorlik va ma'naviy yuksalishning bosh omillaridan biri sifatida dolzarb masala bo'lib qolmoqda. Tahlillar shuni ko'rsatadiki, maktab ta'limida amalga oshirilayotgan islohotlar, o'quv dasturlarining kompetensiyaviy asosda yangilanishi, tarbiyaviy jarayonning tizimli yondashuv asosida qayta tashkil qilinishi samaradorlikni oshirishga xizmat qilmoqda. Biroq bu jarayon uzluksiz, chuqur ilmiy tahlil va zamonaviy metodlarga asoslangan holda davom ettirilishi lozim. Ta'lim jarayonida o'qituvchining metodik

mahoratini oshirish, darslarning interaktivligini kuchaytirish, o‘quvchilarda tanqidiy va ijodiy fikrlashni rivojlantirish, raqamli vositalardan unumli foydalanish, eng muhimi, tarbiyaga milliy qadriyatlar asosida yondashish muhim omillardandir. Oila–maktab hamkorligining kuchayishi esa o‘quvchining shaxs sifatida barkamolligini ta’minlaydigan hal qiluvchi mexanizmdir. Yuqorida keltirilgan tahlillar shuni ko‘rsatadiki, ta’lim va tarbiyadagi islohotlarning asosiy maqsadi — raqobatbardosh, ma’nan yetuk, milliy qadriyatlarga sodiq, zamonaviy fikrlaydigan yoshlarni tarbiyalashdir. Shu boisdan, maktablarda pedagogik jarayonni takomillashtirish, tarbiyaviy ishlarni tizimli ravishda yo‘lga qo‘yish va o‘qituvchilar malakasini doimiy oshirib borish kelgusi islohotlarning asosiy yo‘nalishlaridan biri bo‘lib qoladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O‘zbekiston Respublikasining “Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonuni. – Toshkent, 2020.
2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “2022–2026-yillarga mo‘ljallangan maktab ta’limini rivojlantirish strategiyasi” PF-60-son Farmoni. – Toshkent, 2022.
3. “Yangi O‘zbekiston – maktabdan boshlanadi” konsepsiyasi. – Toshkent: Xalq ta’limi vazirligi, 2021.
4. Hasanboyev H. “Pedagogika nazariyasi va amaliyoti”. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2019.
5. To‘xtayeva F. “Umumiy o‘rta ta’limda tarbiyaviy jarayonlarni takomillashtirish”. – Toshkent, 2020.
6. Yo‘ldoshev J., Usmonov B. “Pedagogik kompetensiya va o‘qituvchi mahorati”. – Toshkent: TDPU nashriyoti, 2021.
7. Sayidahmedov N. “Ta’lim texnologiyalari”. – Toshkent: O‘zbekiston, 2018.
8. Mamarasulov O. “Innovatsion pedagogika asoslari”. – Toshkent, 2021.

9. Ken Robinson. “Creative Schools: The Grassroots Revolution That’s Transforming Education”. – London, 2018.
10. UNESCO. “Quality Education for All”. – Paris, 2020.
11. OECD. “Education at a Glance”. – Paris, 2021.
12. Xalq ta’limi vazirligi metodik tavsiyalari. – Toshkent, 2022.
13. Jalolov J. “Ta’lim sifati monitoringi va baholash”. – Toshkent, 2019.
14. Allamurodov A. “Oila va maktab hamkorligi samaradorligi”. – Toshkent, 2020.
15. Karimov M. “O‘quvchi shaxsi rivojlanishida tarbiyaning o‘rni”. – Toshkent, 2021.